

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Een burgerperspectief op belangenverstrengeling: [feestrede]

Vleggeert, J.

Citation

Vleggeert, J. (2022). *Een burgerperspectief op belangenverstrengeling: [feestrede]*. Leiden: Universiteit Leiden. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/3564924>

Version: Publisher's Version

License: [Leiden University Non-exclusive license](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/3564924>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Prof.mr.dr. Jan Vleggeert

Een burgerperspectief op belangenverstrengeling

Universiteit
Leiden

Bij ons leer je de wereld kennen

Een burgerperspectief op belangenverstrengeling

Rede uitgesproken door

Prof.mr.dr. Jan Vleggeert

op vrijdag 10 juni 2022

Universiteit
Leiden

1. Inleiding

Geacht faculteitsbestuur, zeer gewaardeerde toehoorders,

In deze feestrede zal ik voortborduren op mijn oratie met de titel - ‘Over onafhankelijkheid, de verschraving van het fiscale debat en wat we daaraan kunnen doen’ -,¹ die ik op 30 oktober 2020 heb gehouden. Toen mochten er vanwege Corona slechts 30 mensen “live” bij zijn. Ik ben blij dat ik nu de gelegenheid krijg om een rede te houden voor een groter gezelschap. Deze feestrede heeft als titel ‘een burgerperspectief op belangenverstrengeling’. De term “burgerperspectief” heb ik geleend van de onlangs overleden Brenninkmeijer. Tijdens een conferentie² die in Leiden op 24 september van het vorig jaar is gehouden naar aanleiding van mijn oratie, merkte hij op dat het bij het burgerperspectief gaat om zogenoemde “ervaren integriteit”. Brenninkmeijer bedoelde hiermee dat het de burger niet zozeer om de regels is te doen. Ik citeer: “het enkele feit dat aan de toepasselijke regels is voldaan, overtuigt de samenleving niet. Het gaat erom of de burger ook daadwerkelijk ervaart dat de regels worden nageleefd. Er moet dus worden nagedacht over hoe concepten als ‘integriteit’, ‘onafhankelijkheid’ en ‘onpartijdigheid’ kunnen worden vormgegeven op een wijze die door de maatschappij hoog wordt gewaardeerd. (...) Vanuit het burgerperspectief is, al met al, de ‘schijn van’ het allerbelangrijkste.”³ Over de vraag hoe fiscale wetenschappers de schijn van belangenverstrengeling kunnen vermijden, wil ik het vanmiddag met u hebben. Maar voordat ik daaraan toekom, wil ik ingaan op de reacties op mijn oratie.

2. Reacties op mijn oratie in vogelvlucht

In mijn oratie heb ik gesproken over de zogenoemde “dubbele petten”. Voor de niet-fiscalisten onder u, daarmee bedoelen we collega’s die het hoogleraarschap belastingrecht aan een universiteit combineren met een baan bij een belastingadvieskantoor. Ik heb betwijfeld of de onafhankelijkheid van dubbele petten voldoende geborgd is. Ik citeer: “Sommige onderwerpen

komen in de fiscale literatuur niet of onvoldoende aan bod vermoedelijk omdat het vanuit commercieel perspectief handiger is om deze onderwerpen te laten rusten. Bovendien kan ik me niet aan de indruk onttrekken dat hoogleraren met een commercieel belang verdacht vaak een standpunt innemen dat in overeenstemming is met het klantbelang”.⁴ De reacties van fiscalisten waren niet mals. Een korte bloemlezing. Stevens is niet gelukkig met mijn betoog dat hij typeert als een te oppervlakkige opinie.⁵ Hij is bang dat mijn beschouwing over dubbele petten de reputatie van de belastingwetenschap in onze samenleving onnodig en ongefundeerd beschadigt. Van Weeghel is van mening dat de suggesties in mijn oratie geen begin van bewijs bevatten. Het zou volgens hem interessant zijn om mijn oratie te toetsen aan de Gedragscode wetenschappelijke integriteit.⁶ En ook Van Arendonk is niet te spreken over mijn oratie die hij populistisch noemt.⁷ Albert vindt het niet verstandig om een dubbele pet bij voorbaat te wantrouwen.⁸ Volgens Van den Hurk realiseer ik mij onvoldoende dat ik mijn vak als hoogleraar in brede zin alleen maar kan uitoefenen omdat ik voorheen bij Loyens & Volkmaars, ING en PwC vele jaren actief ben geweest in de adviespraktijk.⁹

3

Maar er waren ook minder ‘genuanceerde’ reacties. Zo heeft De Haan het over, ik citeer: “de dubbele petten - complottheorie van Oxfam, GroenLinks, Jan Vleggeert en Jan van de Streek”.¹⁰ Volgens Hans van Horzen heeft, ik citeer: “het dubbele-petten-dogma de wetenschappelijke diepgang van een kinderzwembad.”¹¹ En Koele schrijft op social media dat niemand in de fiscaliteit onafhankelijk is. Ik citeer: “Wie de oratie van Vleggeert heeft gevolgd, weet dat hij zoals hij zegt “uit een rood nest komt” en daarnaar leeft. Dat geeft hem niet het recht andere hoogleraren ongefundeerd te diskwalificeren, wat wel de strekking is van zijn oratie. (...) Dit is vooral een ordinair universitaire machtsstrijd die polariserend werkt en daardoor heel schadelijk is voor het vakgebied.”¹²

Een enkeling onderschreef mijn betoog. Cnossen denkt dat hoogleraren met een dubbele pet geen onderzoek zullen doen

naar hete fiscale hangijzers omdat zij hun reputatie als belangenbehartiger van hun fiscale cliëntèle willen beschermen.¹³ En Van de Streek schrijft dat het niet wenselijk is dat het gros van het hoglerarencorps bestaat uit belastingadviseurs. Hij signaleert dat je, ik citeer: “in kringen van belastingadviseurs in geval van kritische publicaties het risico loopt te worden uitgemaakt voor ‘landverrader’ of ‘nestbevuiler’”.¹⁴ Zwemmer herkent mijn observatie dat sommige onderwerpen in de fiscale literatuur onvoldoende aan bod komen, omdat het vanuit commercieel perspectief handiger is om bepaalde onderwerpen te laten rusten. Hij ziet aanwijzingen voor degelijke zelfcensuur.¹⁵ Verder vindt ook hij dat het geleverde bewijs voor mijn stellingen dun is, maar hij voegt daaraan toe dat dit bewijs ook wel erg moeilijk te leveren is.¹⁶ Bouwman heeft niet het gevoel dat er onder de dubbele petters veel onderwerpen opzettelijk worden verzwegen. Wel meent hij dat vooral de combinatie belastingdienstambtenaar en wetenschapper zorgt voor zwijgzaamheid van de wetenschapper.¹⁷ Berkhout, hoogleraar en werkzaam bij de belastingdienst, erkent dat hij soms zelfcensuur toepast omdat hij de staatssecretaris niet voor de voeten wil lopen. Als er al een probleem is met dubbele petten, dan zou volgens hem, ik citeer: “veeleer gekeken moeten worden naar rechters die ook belastingadviseur zijn. Die nemen immers beslissingen.”¹⁸ Peters vindt dat we de kritiek vanuit de samenleving op de dubbele petten moeten oppakken als een duidelijk signaal. Ik citeer: “Het is nu echt tijd voor een kritische vorm van zelfreflectie. Heeft de Nederlandse fiscale wetenschap wel een voldoende diverse bijdrage geleverd aan maatschappelijk relevante thema’s zoals de belastingheffing van multinationals, de belastingheffing van kapitaal, en de toeslagenellende?”¹⁹ En ten slotte merkt ook Gunn op dat, en ik citeer, “in de fiscale sector een cultuurverandering nodig is; tekenend is dat de kinderopvangtoeslagenaffaire niet is opgepikt door de belastingwetenschap.”²⁰

3. Nadere beschouwing van de kritiek

Voordat ik verder inga op de kritiek die op mijn oratie is geleverd, wil ik stilstaan bij een fenomeen dat door een aantal com-

mentatoren naar aanleiding van mijn oratie is gesignaleerd. Ik doel daarbij op de zogenoemde “bias”, een Engelse term die ik in de context van deze rede zou willen vertalen met “vooringenomenheid”. Zo merkt Leenman op dat de hoofdbetrekking van een auteur altijd van invloed zal zijn op de inhoud van diens publicatie. Ik citeer uit het verslag van zijn bijdrage aan het debat over wetenschappelijke onafhankelijkheid dat door de Vereniging voor Belastingwetenschap is gehouden naar aanleiding van mijn oratie: “Bewust of onbewust zal een schrijver (...) zijn broodheer niet in de wielen willen rijden. Dit leidt tot zelfcensuur door ambtenaren ten aanzien van politiek gevoelige thema’s en door adviseurs ten aanzien van onderwerpen die hun klanten raken.”²¹ Van de Streek wijst op empirische studies die zijn verricht binnen de gedragswetenschappen en die laten zien dat advocaten zich in hun functioneren laten beïnvloeden door hun eigen financieel belang. Het lijkt hem realistisch om te veronderstellen dat hogleraren die tevens belastingadviseur zijn zich eveneens door financiële belangen kunnen laten leiden.²² En ook Boot en Van de Ven signaleren dat de Nederlandse praktijk waarbij veel medewerkers en partners van accountants- en advocatenkantoren tevens deeltijdhoogleraar aan universiteiten zijn verre van onschuldig is. Zij betogen dat het niet goed mogelijk is om de belangen van de hoofdwerkgever (het accountants- of advocatenkantoor) voldoende te scheiden van de deeltijd universitaire functie. Ik citeer: “Hoe integer een persoon ook is, de framing die optreedt door de belevingswereld van zijn hoofdwerkgever maakt het in wezen onmogelijk om de distantie te verkrijgen die de onafhankelijke wetenschappelijke rol vergt.”²³

In mijn oratie heb ik aan de hand van voorbeelden uit de fiscale literatuur betoogd dat het dragen van een dubbele pet kan leiden tot belangenverstrengeling. Het voornaamste punt van kritiek op deze redenering is dat de bewijsvoering meer dan anekdotisch zou moeten zijn.²⁴ Diverse commentatoren zijn gevallen over mijn suggestie om alle publicaties van Nederlands fiscaal hooggeleerden over pakweg de afgelopen 10 jaar te screenen en in kaart te brengen hoe vaak zij een standpunt

pro belastingplichtige en hoe vaak een standpunt contra belastingplichtige innemen. Verder heb ik voorgesteld om in kaart te brengen waarover zij publiceren om een beeld te krijgen hoe vaak bepaalde onderwerpen aan bod komen (en welke onderwerpen juist niet aan bod komen).²⁵ Deze commentatoren vinden dat ik dit onderzoek zelf had moeten doen.²⁶ Vorig jaar is het onderzoek dat ik in mijn oratie opperde, uitgevoerd door Notenboom en Kooiman. Zij hebben aan de hand van meer dan 700 artikelen onderzocht of hoogleraren met een dubbele pet bij een commercieel bedrijf ten opzichte van de overige hoogleraren afwijkend publiceren.²⁷ Zij komen tot de conclusie dat hun onderzoek geen reden geeft om standpunten van hoogleraren met een dubbele pet bij een commercieel bedrijf op voorhand met argusogen te bekijken. Ik heb vorig jaar op hun onderzoek gereageerd en Notenboom en Kooiman hebben vervolgens op mijn stuk een laatste reactie gegeven.²⁸ In deze reactie merken zij op dat hun standpunt door sommigen wordt, en ik citeer: "opgevat alsof we daarmee zeggen dat er niets aan de hand is. (...) Dat is zeker niet wat wij bedoelen. Wij hebben de lezer juist willen behoeden voor zwart-wit denken."²⁹ Toch zijn zij het niet eens met mijn stelling dat hoogleraren met een commercieel belang verdacht vaak een standpunt innemen dat in overeenstemming is met het klantbelang. In mijn reactie op hun onderzoek heb ik aangegeven dat ik dat opmerkelijk vind. Uit hun onderzoek blijkt namelijk dat hoogleraren met een dubbele pet bij een commercieel bedrijf zelden betogen dat een voor de belastingplichtige voordelige toepassing van het geldend recht niet wenselijk is. Bovendien concluderen Notenboom en Kooiman dat de standpunten van hoogleraren met een dubbele pet bij een commercieel bedrijf een bepaalde eenzijdigheid laten zien.³⁰ Verder geven zij aan het opvallend te vinden om te zien waarover niet wordt geschreven. Ik citeer: "Als het geldende recht positief uitpakt voor de belastingplichtige maar deze uitkomst niet gewenst is, bijvoorbeeld omdat er sprake is van een heffingslek, klimmen hoogleraren met dubbele pet opvallend weinig in de pen."³¹ Zoals ik al heb aangegeven in mijn reactie op hun onderzoek, zie ik daarom geen reden om mijn opvatting te herzien dat de

combinatie van verschillende petten een probleem is.

Andere critici hebben gewezen op de toevoeging die de praktijkbaan kan geven aan de wetenschappelijke functie.³² Niet iedereen is het daarmee eens. Zo betwijfelt De Bock of de universiteit hoogleraren nodig heeft om de brug tussen theorie en de praktijk te slaan. Zij stelt dat academici die tevens in de commerciële rechtspraktijk werkzaam zijn, voornamelijk onderwerpen agenderen die in hun eigen praktijk spelen. Ik citeer: "Als je wilt weten wat er in de praktijk speelt, kun je dan niet beter tv gaan kijken in plaats van luisteren naar Zuidas-hoogleraren?"³³ Toch denk ik dat het wenselijk is dat een aantal medewerkers van fiscale vakgroepen ook werkzaam is in de praktijk. De kennis die zij meenemen vanuit de praktijk versterkt ons onderwijs en onderzoek. Dat neemt niet weg dat ik me niet aan de indruk kan onttrekken dat er momenteel wel veel medewerkers van fiscale vakgroepen zijn met een dubbele pet. En overigens kan deze inhoudelijke versterking vanuit de praktijk prima worden verzorgd door medewerkers; je hoeft er geen hoogleraar voor te zijn.³⁴

5

Een ander punt van kritiek is dat ik de term "dubbele petten" lijkt te reserveren voor hoogleraren belastingrecht die tevens werkzaam zijn bij een advieskantoor terwijl vergelijkbare problematiek kan spelen bij hoogleraren die daarnaast verbonden zijn aan de Belastingdienst of het Ministerie van Financiën.³⁵ Daar heb ik overigens in mijn oratie al wel op gewezen.³⁶ En ook andere nevenfuncties, bijvoorbeeld bij de rechterlijke macht, kunnen problematisch zijn omdat zij hoogleraren kunnen nopen tot terughoudendheid.³⁷ Verder heeft Stolker er op gewezen dat dubbele petten doorgaans worden geassocieerd met hoogleraren, terwijl het overgrote deel van de rechtswetenschappers geen hoogleraar is.³⁸ Het probleem van de belangenverstrengeling kan zich naar mijn mening ook voordoen bij fiscale wetenschappers die geen hoogleraar zijn maar medewerker en de universitaire baan combineren met een andere betrekking. Wel meen ik dat we aan hoogleraren zwaardere eisen mogen stellen dan aan overige medewerkers omdat hoog-

leraren de boegbeelden van de fiscale vakgroepen zouden moeten zijn. Een ander punt dat Stolker onder de aandacht heeft gebracht is dat ook gewone hoogleraren, waarmee hij denklijk hoogleraren bedoelt met een fulltime betrekking bij de universiteit, nevenactiviteiten kunnen verrichten, bijvoorbeeld het verstrekken van legal opinions.³⁹ Als dat tegen betaling gebeurt, zie ik ook daar het risico van belangenverstrengeling.

Maar, zo zult u zich zo langzamerhand afvragen, hoeveel fiscale hoogleraren hebben eigenlijk een dubbele pet? Notenboom en Kooiman tellen in hun onderzoek in totaal 63 hoogleraren. 40 hoogleraren hebben tevens een baan bij een commercieel bedrijf, ofwel 63,5% van het totaal. 14 hoogleraren hebben een andere nevenbetrekking, bijvoorbeeld bij de fiscus, ofwel 22,2% van het totaal. En dan zijn er nog 9 hoogleraren die naast een universitaire aanstelling geen nevenfunctie uitoefenen, ofwel 14,3% van het totaal.⁴⁰

Een laatste, maar niettemin belangrijk, punt van kritiek is geleverd door Van der Wulp die stelt dat een enkele fiscale pet geen garantie is voor onafhankelijkheid. Hij kan, en ik citeer: “het gemak waarmee Vleggeert het onbetaald advies geven aan Kamerleden buiten de gevarenzone plaatst, niet volgen. Indien een advies van een hoogleraar aan een Kamerlid of politieke partij niet los te zien is van zijn of haar politieke overtuiging (de hoogleraar is bijvoorbeeld lid van die politieke partij en/of zou er niet over peinzen om een advies te geven aan een politieke partij of Kamerlid met tegenovergestelde politieke opvattingen), dan is ook hier de onafhankelijkheid in het geding.”⁴¹ En ook De Kluiver heeft betoogd, en ik citeer uit het verslag van de eerder genoemde conferentie: “dat ‘onafhankelijkheid’ regelmatig een vrijbrief is voor hoogleraren met een enkele pet om op een vooringenomen manier ideologische stokpaardjes te berijden. Onafhankelijkheid leidt dus niet per se tot wetenschappelijke kwaliteit.”⁴²

Laat ik vooropstellen dat de partijdigheid die op zou kunnen treden door de vermenging van wetenschap en politiek geen

argument kan zijn om de discussie over dubbele petten dan maar te laten rusten. Verder is het, denk ik, belangrijk om de begrippen “onafhankelijkheid” en “onpartijdigheid” van elkaar te onderscheiden. Van Gestel heeft erop gewezen dat het bij onafhankelijkheid gaat om het beschermen van rechtswetenschappers tegen onheuse beïnvloeding of druk van binnen of buiten de universiteit. Onpartijdigheid heeft, in zijn woorden: “veeleer betrekking op het feit dat wetenschappers zich bij het geven van onderwijs en het uitvoeren van onderzoek niet laten beïnvloeden door hun eigen persoonlijke voorkeuren, sympathieën, belangen of vooringenomenheden.”⁴³ Hij merkt op dat de politieke achtergrond van juristen een sterke invloed kan hebben op hun werk als academicus en geeft als voorbeeld, en ik citeer weer uit het conferentieverlag: “dat er in de disciplines van de mensenrechten en het milieurecht relatief veel voormalige activisten zijn en mensen met een ‘missie’ die zich schuldig maken aan advocacy scholarship, dat wil zeggen: het toedeneren naar een wenselijk geacht resultaat.”⁴⁴ Stolker, die signaleert dat een aantal wetenschappelijke disciplines door zijn aard dicht op de politiek zit, formuleert het voorzichtiger: “Neem mijn eigen discipline, de rechtswetenschap.” (...) “Als het waar is dat onderzoekers binnen bepaalde wetenschappelijke disciplines een duidelijke politieke of misschien zelfs partijpolitieke dominantie kennen, dan is waakzaamheid geboden.”⁴⁵ Maar, hoe moeten we hier dan mee omgaan? Pieterse stelt voor om wetenschappers hun wereldbeschouwing en maatschappijvisie te laten expliciteren.⁴⁶ Dit lijkt mij in ieder geval aan te bevelen voor wetenschappers en auteurs die een actieve rol vervullen in de landelijke politiek. Daarbij kunnen we denken aan volksvertegenwoordigers maar ook aan leden van programma-commissies van politieke partijen of mensen die zitting hebben in een werkgroep die een Kamerlid bijstaat bij zijn of haar werkzaamheden met betrekking tot fiscaliteit. In dergelijke gevallen zou naar mijn mening niet alleen de politieke rol van een auteur onder een publicatie moeten worden vermeld maar ook in hoeverre het standpunt dat in de publicatie wordt ingenomen, overeenkomt met of afwijkt van het partijstandpunt. Maar voor wetenschappers die geen actieve rol in de landelijke

politiek spelen, lijkt dit me niet nodig. En om misverstanden te voorkomen, ik zou er geen bezwaar tegen hebben om voortaan onder mijn publicaties te vermelden dat ik lid ben van de PvdA maar ik zie niet meteen wat dat toevoegt.

4. Hoe kunnen we belangenverstrengeling voorkomen?

4.1. Conflict of interest statement

Eén van de oplossingen om belangenverstrengeling te mitigeren, is meer transparantie. Zo schreef Stolker al in 2003 dat, ik citeer: “auteurs die de pretentie hebben een wetenschappelijk stuk te hebben geschreven onder die publicatie informatie behoren te verstrekken over mogelijke belangenverstrengeling (bijv. de auteur schrijft over een onderwerp waarin hij ook een advocatenpraktijk of een adviespraktijk voert). Evengoed dient er informatie te worden gegeven over mogelijke externe financiers van het onderzoek. Voor de grote medische tijdschriften is dat al volstrekt normaal. (...) Serieuze wetenschappelijke tijdschriften zouden dergelijke meldingen (...) verplicht moeten stellen. Hoogleraar te Leiden en tevens advocaat te Utrecht (een willekeurig voorbeeld) lijkt mij te weinig informatief.”⁴⁷ En ook Vranken suggereert om in iedere publicatie te vermelden of de auteur met het onderwerp ook in zijn praktijk te maken heeft en, voor een advocaat of adviseur, welk type cliënten hij bijstaat.⁴⁸ Hij geeft het voorbeeld van een artikel in het NJB van twaalf advocaten van enkele grote kantoren op de Zuidas in Amsterdam, dat een kritische bespreking bevat van het Voorontwerp afwikkeling massaschade in een collectieve actie. Ik citeer: “Er is keurig vermeld dat de auteurs advocaat zijn en bij welke kantoren zij werkzaam zijn. Maar wat er niet bij staat en wat niet iedereen kan weten, is dat de auteurs veel met massaschadeclaims te maken hebben in hun praktijk, én dat zij daarbij zonder uitzondering alleen optreden voor de defendants, dit wil zeggen voor degenen tegen wie de claims zich richten (Staat, banken en verzekeringsmaatschappijen). Het is nodig dat een lezer dit weet omdat het hem de gelegenheid geeft te beoordelen of de opmerkingen die de auteurs over het voorontwerp maken

misschien daardoor gekleurd zijn”.⁴⁹ Dit zijn goede suggesties die naar mijn smaak ook in de fiscale wereld navolging verdienen en waar fiscale auteurs en redacties van fiscale vakbladen hun voordeel mee zouden moeten doen. Dit zou betekenen dat fiscale auteurs onder elke publicatie naast hun nevenwerkzaamheid in ieder geval zouden moeten expliciteren:

- of zij of hun collega's in hun praktijk met het onderwerp van de publicatie te maken hebben;
- of zij of hun collega's klanten hebben die een belang hebben bij de kwestie die in de publicatie wordt behandeld;
- of zij op een andere wijze zonder dat die financieel van aard is, baat kunnen hebben bij de publicatie bijvoorbeeld doordat hun reputatie of de reputatie van hun werkgever in het geding is;
- of hun onderzoek of indien van toepassing hun aanstelling bij een universiteit direct of indirect extern is gefinancierd, en
- of er nog andere belangen zijn die hen of de organisatie waarvoor zij werken, als ze bekend worden, in verlegenheid zouden kunnen brengen.⁵⁰

4.2. Sponsoring

Het sponsoren van leerstoelen is, aldus Pheijffer, en ik citeer: “het kopen van aanzien, macht en invloed”.⁵¹ Schuijling merkt op dat hij nog nooit heeft meegemaakt dat de sponsor bepaalt wie er op een leerstoel komt, maar wel sluit hij zich aan bij de stelling dat bij gesponsorde leerstoelen ook aanzien en invloed een rol spelen. Dat hoeft volgens hem niet per se een probleem te zijn.⁵² Ortlep spreekt in dit verband van een, en ik citeer: “‘bedrieglijke boogschutter’: eerst wordt een pijl in een boom geschoten (lees hier: de gewenste kandidaat geselecteerd) om vervolgens een roos eromheen te tekenen (lees hier: de bij die gewenste kandidaat passende motivering te zoeken).”⁵³ Bouter vindt dat wetenschappers dit risico van belangenverstrengeling moeten vermijden en heeft een helder advies. Ik citeer: “Neem geen onderzoeksubsidies aan van de firma waar je je hoofdkomen hebt.”⁵⁴ Van Gestel lijkt zich hierbij aan te

sluiten. Ik citeer: “Denkbaar is bijvoorbeeld om als gouden regel op te nemen dat rechtenfaculteiten geen werknemers van sponsors van bijzondere leerstoelen benoemen op de betreffende leerstoel. Sponsors die de beste hoogleraren op een door hen mede bekostigde leerstoel benoemd willen zien en iedere schijn van belangenverstrengeling willen vermijden, zouden daar geen moeite mee mogen hebben. Indien dat zou betekenen dat de ‘markt’ voor bijzondere externe gefinancierde leerstoelen instort dan zou dat wat mij betreft veelzeggend zijn.”⁵⁵ Als ik hiernaar kijk vanuit een burgerperspectief, dan zou ik een simpele toets willen aanleggen: zou ik het aan mijn familie en vrienden uit kunnen leggen als een werknemer van een sponsor wordt benoemd op een hoogleraarspost die door die sponsor (mede) wordt gefinancierd? Dat denk ik niet. Als we de schijn van belangenverstrengeling willen vermijden dan kunnen we dergelijke benoemingen beter achterwege laten.

Schuijling heeft verder gewezen op de praktijk dat hoogleraren door hun kantoor ter beschikking worden gesteld om een dag per week aan de universiteit te werken; in zoverre sponsors zij in tijd.⁵⁶ Dat komt wat mij betreft op hetzelfde neer als sponsoring in geld. Of een hoogleraar nu in dienst is van de universiteit en de universiteit een financiële vergoeding ontvangt van een sponsor om de salariskosten te dekken dan wel de hoogleraar in dienst is van de sponsor en gratis ter beschikking wordt gesteld aan universiteit, maakt niet uit. In beide gevallen is sprake van sponsoring. Ook de casus van een werknemer van een sponsor die wordt benoemd op een hoogleraarspost ten behoeve waarvan hij of zij gratis door de sponsor ter beschikking wordt gesteld aan de universiteit, valt niet uit te leggen. Voor medewerkers die geen hoogleraar zijn, ben ik overigens geneigd om dergelijke sponsoring wel acceptabel te vinden, aangezien het argument dat daarmee aanzien, macht en invloed wordt gekocht naar mijn smaak dan in mindere mate een rol speelt. Wel zullen deze medewerkers naar mijn mening op hun universitaire profielpagina en onder hun publicaties volledige transparantie over deze sponsoring moeten betrachten.

Dan wil ik stilstaan bij de praktijk dat partners van belastingadvieskantoren die voor bijvoorbeeld één dag in de week hoogleraar belastingrecht zijn aan een Nederlandse universiteit hun volledige winstaandeel behouden en het salaris dat ze van de universiteit ontvangen voor die ene dag dat ze daar werkzaam zijn, afstaan aan het advieskantoor. Hoe moeten we hiernaar kijken? In feite krijgen deze hoogleraren voor de ene dag dat zij werkzaam zijn bij de universiteit twee vergoedingen: het salaris voor die ene dag van universiteit en een vergoeding van het belastingadvieskantoor, namelijk het winstaandeel dat betrekking heeft op die dag verminderd met het salaris van de universiteit. Voor de betreffende hoogleraren is dit uiteraard een profijtelijke zaak: het winstaandeel is doorgaans een veelvoud van het salaris dat ze van de universiteit ontvangen. Maar, en dat is mijn punt, dit is toch ook sponsoring? En deze sponsoring zou dan ten minste moeten worden vermeld op de universitaire profielpagina van de betreffende hoogleraren en onder hun publicaties. Sterker nog: valt deze praktijk, vanuit een burgerperspectief, eigenlijk wel uit te leggen? Kennelijk dienen deze hoogleraren op hun universitaire dag twee broodheren. Dat lijkt mij vanuit het oogpunt van onafhankelijkheid niet acceptabel.

4.3. Minder dubbele petten

Maar het meest voor de hand liggende antwoord op de vraag hoe we belangenverstrengeling kunnen voorkomen, is uiteraard: veel minder dubbele petten. Zo heeft Zwemmer betoogd dat er op de universiteit veel meer de nadruk gelegd dient te worden op de (enkele) pet van de gewone hoogleraar. Dat zou de universitaire en de wetenschappelijke zaak goed doen.⁵⁷ En zelf heb ik in mijn oratie betoogd dat de combinatie van verschillende petten een probleem is. Ik zie geen enkele reden om daarop terug te komen. Ik herhaal daarom de stelling uit mijn oratie dat de fiscale hoogleraar van de toekomst aan één pet, zijn of haar universitaire pet, meer dan genoeg heeft.

5. Slotwoord

Doorgaans wordt een rede als deze aangegrepen om een aantal mensen te bedanken die de spreker tot steun zijn geweest. Dat heb ik echter in mijn oratie al gedaan, en, ook al is dit een feestrede, het blijft geen feest. Toch wil ik één persoon noemen en dat is mijn lieve vriendin Cora die er bij mijn oratie nog niet bij was. Het leven is een stuk leuker nu jij er bent. En daarmee, waarde toehoorders, wordt het tijd voor de receptie.

Noten

1. <https://www.universiteitleiden.nl/nieuws/2020/11/terug-kijken-oratie-jan-vleggeert---hoe-onafhankelijk-is-de-fiscale-wetenschapper>
2. <https://www.leidenlawconference.nl/legal-courses/2021/conferentie-dubbele-petten-in-de-rechtswetenschap-hoe-om-te-gaan-met-commerci%C3%ABle-en-financi%C3%ABle-belangen-in-de-rechtswetenschap/>
3. A. Brenninkmeijer in J. Bakker, Y. Cremers, Je vraagt een kalkoen ook niet wat het kerstmenu moet worden, *Ars Aequi* januari 2022, p. 69/70.
4. P. 5 van mijn oratie.
5. L. Stevens, Over petten en baretten, *WFR* 2020/213, p. 1454.
6. S. van Weeghel tijdens het debat over wetenschappelijke onafhankelijkheid gehouden tijdens de ledenvergadering van de Vereniging voor Belastingwetenschap op 24 juni 2021. Het verslag door F.M. Witpeerd is beschikbaar via <https://belastingwetenschap.nl/media/1754/verslag-dubbelepetten-240621def.pdf>, zie ook *WFR* 2021/156, p. 1092.
7. H.P.A.M. van Arendonk, Dubbele petten in de fiscaliteit: over transparantie en integriteit, *Ondernemingsrecht* 2021/63, p. 374.
8. P. Albert, Onafhankelijke rechtswetenschap met een dubbele pet, *WFR* 2021/86, p. 597.
9. H. van den Hurk in H. Bergman, Pet op, pet af, *WFR* 2021/66, p. 454.
10. P.M. de Haan, Staan fiscalisten nu wel of juist niet in de wereld?, *NLF Opinie* 2021/19.
11. H. van Horzen, De menselijke maat?, *WFR* 2021/157, p. 1106.
12. https://www.linkedin.com/posts/vlaanderen-paul-9a917530_wetenschappelijkeonafhankelijkheid-activity-6831225422609571840-M-1x/?utm_source=linkedin_share&utm_medium=ios_app
13. S. Cnossen, Halve en hele petten, *WFR* 2021/11, p. 74.
14. J.L. van de Streek, Waarheen met de onafhankelijke belastingwetenschap?, *NLFiscaal Opinie* 2021/17.
15. J.W. Zwemmer tijdens het eerdergenoemde debat *WFR*, 2021/156, p. 1091.
16. J.W. Zwemmer tijdens het rondetafelgesprek waarvan verslag is gedaan in S. Schenk, Over (dubbele) petten en baseball caps, *Het Register* 2021/3, p. 20.
17. J.N. Bouwman tijdens het eerdergenoemde debat, *WFR* 2021/156, p. 1091. Ook Zwemmer signaleert dat het ministerie van Financiën meer dan eens ambtenaren heeft verboden om te publiceren, *WFR* 2021/156, p. 1093.
18. T.M. Berkhout tijdens het eerdergenoemde debat, *WFR* 2021/156, p. 1093.
19. C.A.T. Peters, Tradities en schools: op weg naar een meer diverse fiscale wetenschap, *WFR* 2021/223, p. 1613.
20. A.F. Gunn in J. Bakker, Y. Cremers, Je vraagt een kalkoen ook niet wat het kerstmenu moet worden, *Ars Aequi* januari 2022, p. 68.
21. J.J. Leenman tijdens het eerdergenoemde debat, *WFR* 2021/156, p. 1096. Zie ook I. van Domselaar, Professionele identiteit en beroepsethiek voor advocaten, *NJB* 2020/43, p. 3312.
22. J.L. van de Streek, Waarheen met de onafhankelijke belastingwetenschap?, *NLF Opinie* 2021/17.
23. A.W.A. Boot, J. van de Ven, Universiteit en onderzoek: dilemma's en integriteitsvraagstukken, *Maandblad voor Accountancy en Bedrijfseconomie*, juli/augustus 2012, p. 266.
24. Zie ook P.M. de Haan, Meerpettigheid en een pleidooi voor fiscale rechtshulp, *NLF Opinie* 2020/37.
25. Zie p. 5 van mijn oratie.
26. Zie onder meer L. Stevens, Over petten en baretten, *WFR* 2020/213, p. 1455 en H.P.A.M. van Arendonk, Dubbele petten in de fiscaliteit: over transparantie en integriteit, *Ondernemingsrecht* 2021/63, p. 368.
27. D. Notenboom, W.R. Kooiman, Hoogleraren met een dubbele pet onafhankelijk?, *NLF-W* 2021/30.
28. J. Vleggeert, Reactie op Notenboom en Kooiman: Hoogleraren met een dubbele pet onafhankelijk? En D. Notenboom en W.R. Kooiman, Laatste reactie, *NLF-W* 2021/35.
29. D. Notenboom en W.R. Kooiman, Laatste reactie, *NLF-W* 2021/35, p. 6.
30. D. Notenboom, W.R. Kooiman, Hoogleraren met een dubbele pet onafhankelijk?, *NLF-W* 2021/30, p. 15.
31. D. Notenboom, W.R. Kooiman, Hoogleraren met een dubbele pet onafhankelijk?, *NLF-W* 2021/30, p. 15.
32. Zie onder meer L. Stevens, Over petten en baretten, *WFR* 2020/213, p. 1455 en P. Albert, Onafhankelijke rechtswetenschap met een dubbele pet, *WFR* 2021/86, p. 597.
33. R.H. de Bock in J. Bakker, Y. Cremers, Je vraagt een kal-

- koen ook niet wat het kerstmenu moet worden, *Ars Aequi* januari 2022, p. 67.
34. Zie in deze zin ook mijn bijdrage aan het eerdergenoemde debat, *WFR* 2021/156, p. 1094.
 35. Zie H.P.A.M. van Arendonk, Dubbele petten in de fiscaliteit: over transparantie en integriteit, *Ondernemingsrecht* 2021/63, p. 374 en J.N. Bouwman tijdens het eerdergenoemde debat, *WFR* 2021/156, p. 1091.
 36. Zie p. 5 en p. 8 van mijn oratie.
 37. Ik heb daar eerder op gewezen in J. Vleggeert, Reactie op Van Arendonk, *Ondernemingsrecht* 2021/63, *Ondernemingsrecht* 2021/133, p. 851. Van Arendonk heeft op mijn reactie gereageerd in H.P.A.M. van Arendonk, *Naschrift, Ondernemingsrecht* 2021/134.
 38. C.J.J.M. Stolker in J. Bakker, Y. Cremers, Je vraagt een kalkoen ook niet wat het kerstmenu moet worden, *Ars Aequi* januari 2022, p. 72.
 39. C.J.J.M. Stolker in J. Bakker, Y. Cremers, Je vraagt een kalkoen ook niet wat het kerstmenu moet worden, *Ars Aequi* januari 2022, p. 72.
 40. Uit andere onderzoeken volgen vergelijkbare percentages. GroenLinks onderzocht de nevenfuncties onder hoogleraren belastingrecht en ondernemingsrecht. Volgens dit onderzoek heeft 72,5% van alle 120 hoogleraren een nevenfunctie bij een advieskantoor. Van de niet-hoogleraren in voornoemde disciplines heeft 58,6% een dergelijke nevenfunctie. B. Snels, M. Kavelaars, *Wetenschappers in dienst van de Zuidas*, 11 februari 2021, p. 2. Volgens een onderzoek van de Volkskrant heeft 65% van alle hoogleraren belastingrecht en fiscale economie een commerciële (bij)baan, G. Pols, *Hoogleraar belastingrecht zet dubbele pet liever niet af*, *Volkskrant* 28 oktober 2021, p. 6.
 41. M. van der Wulp, Is de fiscale ‘dubbele pet’ een probleem?, *VN* 2020/63.0.
 42. H.J. de Kluiver in J. Bakker, Y. Cremers, Je vraagt een kalkoen ook niet wat het kerstmenu moet worden, *Ars Aequi* januari 2022, p. 68.
 43. R.A.J. van Gestel, *Onafhankelijkheid en onpartijdigheid in de rechtswetenschap*, *Netherlands Journal of Legal Philosophy* 2022(51) Pre-publications, p. 11.
 44. R.A.J. van Gestel in J. Bakker, Y. Cremers, Je vraagt een kalkoen ook niet wat het kerstmenu moet worden, *Ars Aequi* januari 2022, p. 67.
 45. C.J.J.M. Stolker, *Vrijheid van wetenschap – drie steentjes in een rustige KNAW-vijver*, *ScienceGuide* 23 mei 2018, <https://www.scienceguide.nl/2018/05/drie-steentjes/>
 46. L.J.A. Pieterse, *Over waardevrije belastingwetenschap*, *NTFR* 2021/3591.
 47. C.J.J.M. Stolker, Ja, geléerd zijn jullie wel, *Over de status van de rechtswetenschap*, *NJB* 2003/15, p. 775.
 48. J.B.M. Vranken, *Pas als het deugt mag het. Over integriteit in rechtswetenschappelijk onderzoek in Nederland*, *Ars Aequi* november 2017, p. 872.
 49. J.B.M. Vranken, *Pas als het deugt mag het. Over integriteit in rechtswetenschappelijk onderzoek in Nederland*, *Ars Aequi* november 2017, p. 871.
 50. Deze suggesties zijn deels ontleend aan de in het rapport ‘Wetenschap op bestelling’ opgenomen ‘Verklaring van wetenschappelijke onafhankelijkheid’, KNAW, Amsterdam, september 2005.
 51. M. Pheijffer in J. Bakker, Y. Cremers, Je vraagt een kalkoen ook niet wat het kerstmenu moet worden, *Ars Aequi* januari 2022, p. 67.
 52. B.A. Schuijling in J. Bakker, Y. Cremers, Je vraagt een kalkoen ook niet wat het kerstmenu moet worden, *Ars Aequi* januari 2022, p. 68.
 53. R. Ortlep in J. Bakker, Y. Cremers, Je vraagt een kalkoen ook niet wat het kerstmenu moet worden, *Ars Aequi* januari 2022, p. 70.
 54. L. Bouter in H. Bergman, R.J. Koopman, *Je moet keihard zijn op transparantie*, *WFR* 20221/161, p. 1152.
 55. R.A.J. van Gestel, *Onafhankelijkheid en onpartijdigheid in de rechtswetenschap*, *Netherlands Journal of Legal Philosophy* 2022(51) Pre-publications, p. 13.
 56. B.A. Schuijling in J. Bakker, Y. Cremers, Je vraagt een kalkoen ook niet wat het kerstmenu moet worden, *Ars Aequi* januari 2022, p. 68.
 57. J.W. Zwemmer in het eerdergenoemde rondetafelgesprek. De uitspraken van Zwemmer kunnen rekenen op bijval van de andere deelnemers aan het rondetafelgesprek; naast Zwemmer zijn dat J.A.G. van der Geld, J.J.M. Jansen en H.A. Kogels. Desgevraagd wordt door de aanwezigen ingeschat dat drie van de vier hoogleraren belastingrecht gewoon hoogleraar zouden moeten zijn om tot aanvaardbare (getalsmatige) verhoudingen te komen, *Het Register* 2021/3, p. 20.

Opleiding

- Fiscaal recht aan de Rijksuniversiteit Leiden (1979-1985)

Promotieonderzoek

Op 23 juni 2009 gepromoveerd aan de Universiteit Leiden op het proefschrift "Aftrekbeperkingen van de rente in het internationale belastingrecht." Promotores: prof.mr. F.A. Engelen en prof.mr. R.J. de Vries.

Huidige functie

- Hoogleraar belastingrecht (1,0 fte) aan de Universiteit Leiden.
- Voorzitter van de vakgroep sinds 1 februari 2020

Onderzoeksfocus

Mijn onderzoek is gericht op regels ter bescherming van de nationale (vennootschaps)belastinggrondslag en op het tegengaan van belastingontwijking.

Eerdere functies

- Tax partner bij PricewaterhouseCoopers (2008-2010)
- Bedrijfsfiscalist bij ING Group (1996-2008)
- Adviseur bij Loyens & Volkmaars (1988-1996)
- Adviseur bij De Boer en Van Keulen (1985-1988)

Recente publicaties

State Aid: Time to Investigate Informal Capital Rulings, paper gepubliceerd op SSRN op 16 september 2020.

Polderen in de mist: een kleine stap naar meer balans in de heffing van vennootschapsbelasting van multinationals, *Weekblad Fiscaal Recht* 2020/110, blz. 739-746.

Suggesties voor grondslagverbreding van de vennootschapsbelasting, *Weekblad Fiscaal Recht* 2019/190, blz. 1163-1170.

De lotgevallen van de concernfinancieringsmaatschappij: 50 jaar vennootschapsbelasting in internationaal perspectief, in T. Stevens, J.L. van de Streek, *Congresbundel 50 jaar Wet VPB 1969 - de toekomst van de vennootschapsbelasting*, Wolters Kluwer 2019, blz. 131-144.

Fiscale staatssteun: hoe soeverein zijn de lidstaten nog?, *Weekblad Fiscaal Recht* 2019/2, blz. 3-9.

